

พฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย¹

ธิดารัตน์ สาระพล² ลำปาง แม่นมادتย์³

Received 14/05/2020 Revised 08/11/2020 Accepted 18/11/2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงปริมาณในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กับผู้บริการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์และนักศึกษา จำนวน 527 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริการ ส่วนใหญ่ใช้เว็บเสิร์ชเอนจิน (Search engine) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ให้บริการสืบค้นสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่วนห้องสมุดใช้ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสหสาขาวิชา ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่ใช้ตำรา/หนังสือทั่วไป เนื้อหาส่วนใหญ่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาษาใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ภาษาอังกฤษ วิธีการสืบค้นมีโดยค้นหาด้วยตนเองทั้งหมด อุปกรณ์ในการเข้าถึงใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟน รูปแบบไฟล์ใช้ไฟล์ pdf ปัญหาการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบการจัดหาที่สอดคล้องกับรายวิชามีน้อยหรือไม่เพียงพอ ในระดับปานกลาง ด้านการจัดเก็บและจัดระบบพบปัญหาด้านการจัดหา ในระดับปานกลาง รองลงมาคือปัญหาด้านการจัดเก็บและจัดระบบ ในระดับกลาง ด้านการเข้าถึงและค้นคืน ในระดับปานกลาง ความต้องการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การให้บริการ ในระดับมาก การเข้าถึงและค้นคืน ในระดับมาก การจัดเก็บและจัดระบบ ในระดับมาก และนโยบายและการจัดหา ในระดับมาก

คำสำคัญ: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์; การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์; ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมลล์ thidarat@reru.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมลล์ lamman@kku.ac.th

E-book usage behavior of users in Thai academic libraries

Thidarat Saraphon, Lumpang Manmart

Received 14/05/2020 Revised 08/11/2020 Accepted 18/11/2020

Abstract

The objectives of this research were to study the usage behavior of users in Thai academic libraries. Quantitative method was used and data collection was done by purposive sampling with 527 respondents who were lecturers and students from 4 university libraries by questionnaire. Results found that: E-book usage of users of Information sources were search engine while university libraries mostly interdisciplinary e-book database, e-book types was e-textbooks, e-books contents was mostly science and technology, e-book languages was mostly English, searching methods was mostly searching by themselves manually, devices for e-book was mostly smartphone, and e-book formats was mostly pdf file. E-books usage problems found that e-book acquisition at a medium level, e-book storage and organization at a medium level, e-book access and retrieval at a medium level, and e-book promotion at a medium level. E-books requirement found that e-book policy and acquisition at a high level, e-book storage and organization at a high level, e-book access and retrieval at a high level, and e-book services at a high level.

Keywords: Electronic Book. E-book Usage. Academic Libraries

บทนำ

พัฒนาการของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดด้วยความ เป็นสื่อใหม่ที่มีเนื้อหาและโครงสร้างเหมือนกับหนังสือรูปแบบสิ่งพิมพ์ (Printed book) แต่มีคุณลักษณะที่แตกต่าง ด้วยความเป็นสื่อใหม่ (New Media) ประเภทหนึ่งที่มีความเป็นดิจิทัล (Digital) การมีสิทธิ์การใช้ (Licensing) การ เข้าถึงได้ตลอดเวลาจากทุกที่ไม่จำกัดสถานที่ โดยการใช้อุปกรณ์เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต เมื่อทบทวนวรรณกรรม พบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีพัฒนาการสำคัญ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการ พิมพ์ (ประมาณ ค.ศ. 1931-1970) ทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปแบบการพิมพ์จากสื่อกระดาษและสื่อสิ่งพิมพ์แบบ ต่าง ๆ กลายเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการเปลี่ยนรูปครั้งแรกที่ถูกบันทึกไว้ คือ หนังสือเสียง (Audiobook) (Mincic-Obradovic, 2011) โดยสมาคมอเมริกันเพื่อผู้พิการทางสายตาร่วมกับหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ได้จัดทำโครงการ หนังสือพูดได้ (Talking Book Program) ในปี 1931 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของสารสนเทศที่ได้เปลี่ยนรูปแบบจาก สิ่งพิมพ์เป็นวัสดุไม่ตีพิมพ์ เพื่อช่วยเหลือผู้พิการทางสายตาให้สามารถรับรู้สารสนเทศได้จากการฟัง ต่อมาประมาณ ค.ศ. 1960-1970 ได้มีการบันทึกเสียงลงในเทปบันทึกเสียง (Cassette tape) ในระยะนี้บางห้องสมุดเริ่มจัดหาเทป บันทึกเสียงเข้ามาให้บริการ ระยะที่ 2 การผลิตและเผยแพร่เนื้อหาสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (1971-1990) มีการแปลงเนื้อหาจากรูปแบบฉบับพิมพ์เป็นรูปแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ (Digitization) และการสร้างเนื้อหา อิเล็กทรอนิกส์ (Born Digital) มีโครงการที่เรียกว่า Project Gutenberg โดย Michael Hart ในปี 1971 เพื่อให้บริการ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่า เป้าหมายเพื่อสร้างห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) ระยะที่ 3 การผสมผสาน ของอุปกรณ์การอ่านและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (1991-ปัจจุบัน) การรวมกันของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) กับ อุปกรณ์เฉพาะสำหรับการอ่าน เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ eReader เป็นต้น ความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นทั้งจำนวน เนื้อหาและรูปแบบ การผลิตหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ได้ง่ายสะดวกรวดเร็วจากทั้งบุคคลและหน่วยงาน การเข้าถึงจากอุปกรณ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้โดยเฉพาะเพื่อเป้าหมายทางวิชาการมีการ แพร่หลายมากขึ้น (Cassidy, Martinez, & Shen, 2012; Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou, 2016)

ในระยะแรก หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เข้ามาในห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในปี ค.ศ. 1999 โดย NetLibrary ซึ่งเป็นบริษัทจำหน่ายหนังสือและทรัพยากรสารสนเทศหลายประเภทให้กับห้องสมุด ต่อมา ในปี ค.ศ. 2004 Google Books เข้ามาร่วมจัดทำและจำหน่ายหนังสืออิเล็กทรอนิกส์รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ที่มีการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์และนักวิจัยเช่น มหาวิทยาลัยมิชิแกน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ห้องสมุดประชาชนเมืองนิวยอร์ก เป็นต้นทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นที่ น่าสนใจของห้องสมุดมหาวิทยาลัย เกิดการตื่นตัวในการสร้างทรัพยากรสารสนเทศที่มีในมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็น ของตนเอง จนกระทั่งปี ค.ศ. 2006 เป็นปีแห่งการเจริญเติบโตของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เนื่องจากยอดขายปรับตัว สูงขึ้น (Wilson, 2014) ในขณะที่มีการพัฒนาเนื้อหาสารสนเทศผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรือแปลงหนังสือให้ กลายเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดทำช่องทางซื้อขายผ่านทางอินเทอร์เน็ต ต่อมา ปี 2007 Amazon ซึ่งเป็นเว็บไซต์สำหรับซื้อขายหนังสือขนาดใหญ่ได้พัฒนาอุปกรณ์การอ่าน Kindle พร้อมทั้งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ประมาณ 90,000 ชื่อเรื่อง และแม้แต่ Apple ที่สร้าง iPad ให้สามารถอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ ในปี 2010 (Cheek & Hartel, 2012; Kaplan, 2012; Vasileiou & Rowley, 2008) พัฒนาการทั้งทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการขยายการตลาดรูปแบบเนื้อหาของสารสนเทศสู่การเป็นอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านให้ความสนใจกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และมองว่าจะกลายเป็นสารสนเทศในอนาคตโดยเฉพาะในห้องสมุดมหาวิทยาลัย

พฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านมาพบปัญหาการใช้ที่สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย ทั้งสัดส่วนการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้หนังสือที่เป็นสิ่งพิมพ์อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน แต่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีแนวโน้มการใช้ที่มากขึ้น(Wu, & Chen, 2011; Vasileiou, Rowley, & Hartley, 2012) โดย Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou (2016) ได้ศึกษาการยอมรับและการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้ STEM และ Non-STEM พบว่า (1) การใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่ได้จากห้องสมุดแบบออนไลน์น้อยกว่าการเข้าห้องสมุด โดยผู้ใช้ non-STEM ใช้ห้องสมุดมากกว่าใช้ห้องสมุดออนไลน์และผู้ใช้ STEM ใช้ห้องสมุดออนไลน์มากกว่าห้องสมุด ประเภทผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์และนักศึกษา ขณะที่บางห้องสมุดมีประเภทผู้ใช้ที่เป็นนักวิจัยและบุคลากรของมหาวิทยาลัย (Wu, & Chen, 2011; Oliveira, 2012; Bratanek, 2013; Moisil & Horava, 2015; Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou, 2016) แต่อย่างไรก็ตามนักศึกษาและอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มผู้ใช้หลักอันดับต้น ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจัดให้บริการมีทั้งที่มาจากการบอกรับเป็นฐานข้อมูลออนไลน์และแบบรายเล่ม และเมื่อจำแนกประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีการวิจัยที่ผ่านมา ผู้ใช้ใช้มากที่สุดส่วนใหญ่ คือ ตำราอิเล็กทรอนิกส์ (e-textbook) ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ (e-scholarly monograph) เอกสารอ้างอิง (e-reference) และรายงานการประชุม (e-proceedings) (Moisil & Horava, 2015; Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou, 2016) วัตถุประสงค์การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่พบว่าเป็นการใช้เพื่อเหตุผลทางวิชาการได้แก่ ประกอบการเรียนการสอน การวิจัย การเรียนรู้นอกชั้นเรียน (Wu, & Chen, 2011; Oliveira, 2012; Moisil & Horava, 2015) และ Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou (2016) ยังระบุว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีคุณค่าในด้านการให้บริการในเชิงวิชาการ ดังนั้น เนื้อหาจึงต้องสอดคล้องกับหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ขณะที่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นวรรณกรรมทั่วไป เช่น นวนิยาย ผู้ใช้มักจะใช้แบบสิ่งพิมพ์มากกว่า ซึ่งเหตุผลในการเลือกใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เนื่องจากความเหมาะสมกับสภาพการอ่านในยุคปัจจุบันที่อาศัยการใช้อุปกรณ์สามารถใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา โดยเฉพาะตำราอิเล็กทรอนิกส์ที่เข้าไปอยู่ในรายวิชาที่มีการเรียนการสอนกลายเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนานักศึกษาให้มีการเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Kumbhar, 2018) วิธีการเข้าถึงและการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นดังนี้ (1) อุปกรณ์การเข้าถึงใช้ทั้งคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะและคอมพิวเตอร์พกพา อุปกรณ์พกพา เช่น แท็บเล็ต โทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน (2) แหล่งที่ผู้ใช้เข้าถึงมาจากเว็บไซต์เชิงพาณิชย์ เช่น Amazon, Barnes&Noble, Google eBooks Store และเว็บไซต์ที่ให้ทรัพยากรแบบได้เปล่า และเว็บไซต์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย เช่น Google Books, HathiTrust, Digital Library, Project Gutenberg (3) วิธีการค้นหา ผู้ใช้ค้นรายการทางบรรณานุกรมหรือ WorldCat มากที่สุด และการล็อกอิน

ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยจากนั้นจะเชื่อมโยงมายังเว็บไซต์ของห้องสมุด โดยผู้ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าห้องสมุดมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นักศึกษาจะหารายชื่อผ่านการแนะนำของอาจารย์หรือจากรายการทรัพยากรที่ผู้สอนระบุไว้ในระบบการบริหารจัดการการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัย และนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่สนใจว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะอยู่ในคอลเล็กชันใดหรือมาจากสำนักพิมพ์หรือหน่วยงานใด (4) ส่วนคอลเล็กชันที่ผู้ใช้เลือกมากที่สุดคือ EBSCO ebook collection รองลงมาคือ IEEE/Wiley ebooks, Springer ebooks, Oxford Handbooks Online, ebrary และ Gale Virtual Reference Library ตามลำดับ (5) การใช้งานส่วนใหญ่เป็นการดาวน์โหลด ไปยังอุปกรณ์ออนไลน์ หรือ การอ่านแบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์หรือการพิมพ์บางส่วน สิ่งที่นาสนใจคือ พฤติกรรมการดาวน์โหลดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แบบออฟไลน์มากขึ้นเนื่องจากความรวดเร็วและง่ายดาย ดังนั้น การจัดหาฐานข้อมูลเข้ามาควรมีคุณสมบัติอ่านได้บนอุปกรณ์ทั่วไปและอนุญาตให้ดาวน์โหลดได้ และข้อจำกัดคือสิทธิการใช้ที่ทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถดาวน์โหลดได้ (Library Journal, 2016; Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou, 2016) การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัญหาการใช้ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าห้องสมุดมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นักศึกษาจะหารายชื่อผ่านการแนะนำของอาจารย์หรือจากรายการทรัพยากรที่ผู้สอนระบุไว้ในระบบการบริหารจัดการการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัย และนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่สนใจว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะอยู่ในคอลเล็กชันใดหรือมาจากสำนักพิมพ์หรือหน่วยงานใด ผู้ใช้ไม่พบรายการในฐานข้อมูลห้องสมุดและเว็บไซต์ของห้องสมุด ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีหลากหลายสาขาวิชา ซึ่งไม่ได้จัดกลุ่มเป็นหัวเรื่องหรือสาขาวิชา ข้อจำกัดด้านสิทธิการใช้งานโดยเฉพาะการดาวน์โหลดและการทำสำเนา ปัญหาด้านลิขสิทธิ์ สิทธิการใช้และการจัดการสิทธิทางดิจิทัล (University of California Libraries, 2011; Wu, & Chen, 2011; Bratanek, 2013; Kahn & Underwood, 2013); Romeo-Otero, 2013; Moore, 2015; Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou, 2016; Library Journal, 2016; Conyers et al., 2017; Dhamuangsi, 2007; Choorueangsuk, 2009; Pugathorn, 2013) ผลการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นชี้ชัดให้เห็นว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีการจัดการเพื่อให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แก่ผู้ใช้บริการ ขณะที่ผู้ใช้บริการมีการยอมรับและใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แต่ยังพบปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อบริหารจัดการซึ่งห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้สอดคล้องต่อสภาวะการณ์และบริบทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย อันประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วัตถุประสงค์การใช้ ผลการใช้ ระดับการใช้ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้สามารถจัดการและให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างคุ้มค่าได้ประโยชน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาพฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย ในด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การใช้และระดับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

วิธีการศึกษา

การศึกษาพฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นอาจารย์และนักศึกษาของพื้นที่ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีเกณฑ์การกำหนดพื้นที่ศึกษา คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่อนุญาตให้เก็บข้อมูลได้ เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นตัวแทนจากทั้งห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนกลาง (Thailinet) และส่วนภูมิภาค (Pulinet) เป็นห้องสมุดที่มีปรากฏการณ์การจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทั้งประสบการณ์และทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำด้วยวิธีการจัดซื้อด้วยตนเอง และมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มาจากการผลิตขึ้นเองและได้แปลมาจากหน่วยงานอื่น จากการเลือกและกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาที่เป็นไปตามเกณฑ์ได้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหิดล และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัย การวิเคราะห์สังเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามผู้ใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย นักศึกษาและอาจารย์ของมหาวิทยาลัยที่เป็นพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 แห่ง เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม จากการวิเคราะห์สังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้พัฒนาข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์และระดับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ปัญหาการใช้และความต้องการของผู้ใช้บริการ รวมทั้งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ผู้ใช้บริการมีต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม

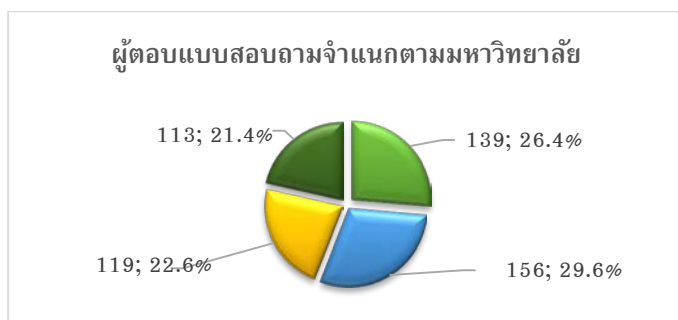
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลไปยังห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นพื้นที่ศึกษาพร้อมส่งแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเองและส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ทั้ง 4 มหาวิทยาลัย ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนธันวาคม 2561 ถึงเดือนพฤษภาคม 2562 เป็นระยะเวลา 6 เดือน

5. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามด้วยตนเองและส่งทางไปรษณีย์ ครั้งที่ 1 จำนวน 800 ชุด โดยกำหนดรหัสห้องสมุดมหาวิทยาลัยและการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ แต่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาเพียง 389 ชุด (อาจารย์ 104 ชุด, นักศึกษา 285 ชุด) จากนั้นผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามด้วยตนเองและส่งทางไปรษณีย์ ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 อีกจำนวน 400 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาเพิ่มเติมจำนวน 138 ชุด (อาจารย์ 65 ชุด, นักศึกษา 73 ชุด)) รวมได้รับกลับคืนทั้งสิ้น 527 ชุด (อาจารย์ 169 ชุด, นักศึกษา 358 ชุด) คิดเป็นร้อยละ 66 จากกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามทั้งหมดได้รับการตรวจสอบและประเมินความครบถ้วน

6.การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ นำเสนอเป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอแบบบรรยาย ตารางและภาพประกอบ ข้อมูลส่วนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะใช้การการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลและอธิบายข้อมูลตามประเด็น

ผลการศึกษา

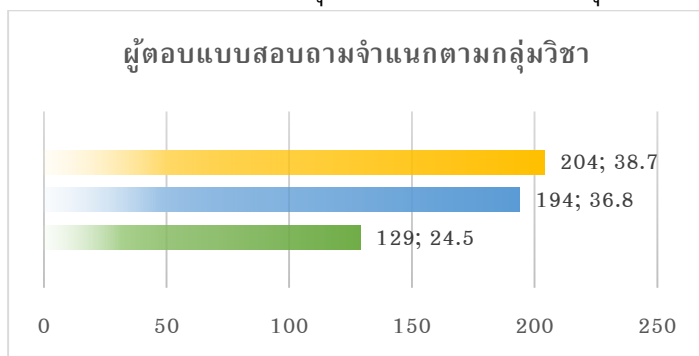
1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 527 คน เป็นผู้ให้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยพื้นที่ศึกษา 4 แห่ง ผู้วิจัยใช้รหัสแทนชื่อมหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัย A, B, C, D โดยไม่ได้เรียงตามลำดับ ผลการศึกษาดังนี้

- 1) มหาวิทยาลัย B จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 29.6
- 2) มหาวิทยาลัย A จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 26.4
- 3) มหาวิทยาลัย C จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 22.6
- 4) มหาวิทยาลัย D จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 21.4

ภาพ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามมหาวิทยาลัย

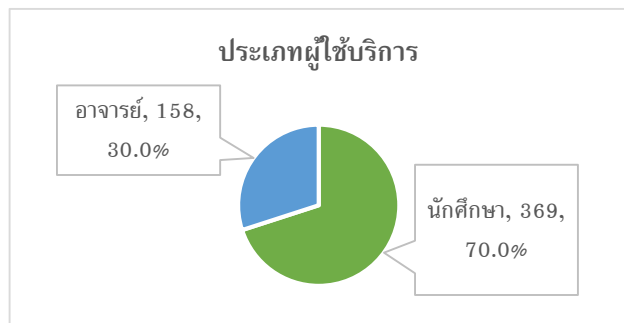
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 328 คน คิดเป็นร้อยละ 73.4 เพศชาย จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 26.6 ผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากที่สุด จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 38.7 รองลงมาเป็นกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 24.6 ตามลำดับ

- 1) กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8
- 2) กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 38.7
- 3) กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 24.6

ภาพ 2 ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามกลุ่มวิชา

ภาพ 3 ประเภทผู้ใช้บริการ

ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา จำนวน 369 คน คิดเป็นร้อยละ 70.0 และอาจารย์ จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0

นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 282 คน รองลงมาเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 53 คน และนักศึกษาระดับปริญญาเอก 33 คน

อาจารย์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ระหว่าง 0-5 ปี จำนวน 46 คน รองลงมา ระหว่าง 6-10 ปี จำนวน 44 คน และระหว่าง 11-15 ปี จำนวน 35 คน ตามลำดับ ระดับการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 81 คน และปริญญาโท จำนวน 76 คน ตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ จำนวน 83 คน รองลงมาก็คือผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 59 คน และ รองศาสตราจารย์ จำนวน 10 คน

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

ความหมายและคุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นหนังสือที่มีโครงสร้างและเนื้อหา

เหมือนหนังสือแต่มีรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์/ดิจิทัล จำนวน 443 คน คิดเป็นร้อยละ 84.1 รองลงมาก็คือเป็นหนังสือที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์/ดิจิทัลเป็นสื่อประสมหลากหลายต้องใช้อุปกรณ์ในการอ่าน การดู การฟัง จำนวน 356 คน คิดเป็นร้อยละ 67.6 และเป็นหนังสือประเภทตำรา หนังสืออ้างอิง ผลงานทางวิชาการ หนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีเนื้อหาในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์/ดิจิทัล จำนวน 339 คน คิดเป็นร้อยละ 64.3 นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้บริการที่ระบุว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นเอกสารทุกประเภทที่ทำให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์/ดิจิทัล จำนวน 281 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3

3. การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผลการศึกษาพบว่า

3.1) วัตถุประสงค์การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการเรียนการสอน จำนวน 387 คน คิดเป็นร้อยละ 73.4 รองลงมาเพื่อการทำรายงาน โครงการ การค้นคว้าอิสระ จำนวน 325 คน คิดเป็นร้อยละ 61.7 และเพื่อการเพิ่มพูนความรู้ จำนวน 323 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3 นอกจากนั้นเป็นวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัย จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 56.2 และเพื่อการติดตามความก้าวหน้าทันสมัยทางวิชาการ จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 36.1

3.2) เหตุผลในการใช้ ส่วนใหญ่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เนื่องจากไม่มีตัวเล่มหนังสือฉบับพิมพ์ จำนวน 308 คน คิดเป็นร้อยละ 58.4 รองลงมาคือถึงแม้จะมีตัวเล่มฉบับพิมพ์แต่ต้องการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากกว่า จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 20.7 และผู้ใช้บริการเลือกใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยไม่สนใจว่าจะมีตัวเล่มหรือไม่ จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 นอกจากนั้นผู้ตอบแบบสอบถามยังระบุเหตุผลการใช้ในข้อคำถามอื่น ๆ ไปรระบุ โดยผู้ใช้ส่วนใหญ่ระบุเหตุผลเรื่องความสะดวกในการพกพาอุปกรณ์เนื่องจากการใช้โทรศัพท์

สมาร์ทโฟนในการใช้งาน ไม่ต้องเดินทางไปห้องสมุดและการเข้าถึงได้ง่ายกว่าหนังสือแบบสิ่งพิมพ์ สามารถค้นหาเนื้อหาภายในตัวเล่มได้สะดวกกว่าหนังสือแบบสิ่งพิมพ์ เป็นต้น จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 6.3

3.3) แหล่งบริการสารสนเทศและวิธีการที่ทำให้รู้จักแหล่งบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

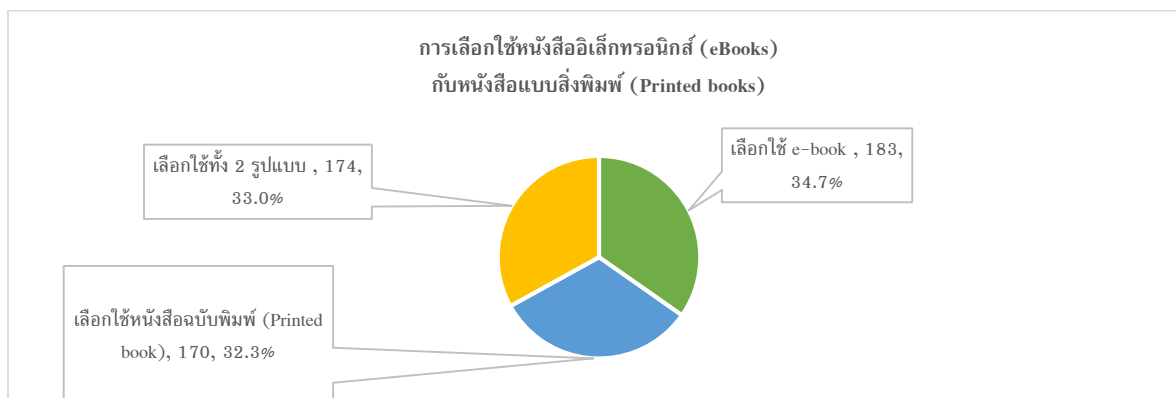
ส่วนใหญ่เข้าใช้ผ่านทางเว็บไซต์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย/ห้องสมุดคณะ จำนวน 407 คน คิดเป็นร้อยละ 77.2 รองลงมาคือเข้าใช้ผ่านเว็บไซต์ให้บริการสืบค้นสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต เช่น Google จำนวน 359 คน คิดเป็นร้อยละ 68.1 และเข้าใช้ผ่านเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์/หน่วยงาน/ผู้มีสิทธิให้บริการ จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 40.2 ส่วนการเข้าใช้ผ่านทางเว็บไซต์ของห้องสมุดอื่น ๆ จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 19.7

วิธีการที่ทำให้ผู้ใช้บริการทราบหรือรู้จักว่ามีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้บริการในแหล่งบริการสารสนเทศพบว่าส่วนใหญ่ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง จำนวน 351 คน คิดเป็นร้อยละ 66.6 รองลงมาคือการประชาสัมพันธ์ที่เผยแพร่ในช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ บัญชีประกาศ สื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 และการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมการใช้ฐานข้อมูลของห้องสมุด จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 28.1 ส่วนการประชุมที่จัดโดยห้องสมุดมหาวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0

3.4) ความถี่และระยะเวลาในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ใช้มากกว่า 6 ครั้ง ต่อเดือน จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 34.9 รองลงมาคือใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประมาณ 1-2 ครั้ง ต่อเดือน จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 33.2 และใช้ประมาณ 3-4 ครั้ง ต่อเดือน จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 ส่วนใช้ประมาณ 5-6 ครั้ง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 12.1

ระยะเวลาในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ประมาณ 1-2 ชั่วโมงต่อครั้ง จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 รองลงมาคือใช้ประมาณ 3-4 ชั่วโมงต่อครั้ง จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 25.4 และใช้น้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อครั้ง จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 นอกจากนั้นเป็นการใช้มากกว่า 5 ชั่วโมงต่อครั้ง จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0

3.5) สัดส่วนการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือที่เป็นฉบับพิมพ์ เมื่อให้เลือกใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์กับหนังสือที่เป็นสิ่งพิมพ์ พบว่ามีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หนังสือฉบับสิ่งพิมพ์ และเลือกใช้ทั้ง 2 แบบ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือกใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 34.7 รองลงมาคือเลือกใช้ทั้ง 2 รูปแบบ จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 และเลือกใช้หนังสือฉบับพิมพ์ จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 32.3

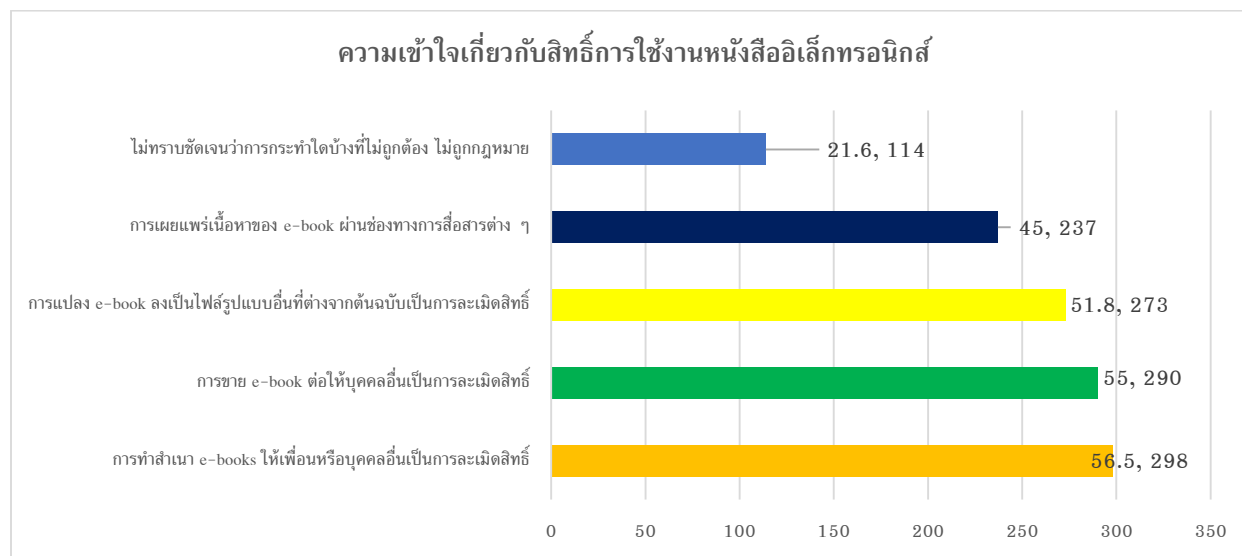

ภาพ 4 สัดส่วนการใชหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือที่เป็นฉบับพิมพ์

3.6) ข้อดีของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ความคิดเห็นต่อข้อดีที่โดดเด่นจากการใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์พบว่าผู้ใชหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่คิดเห็นวหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สะดวกต่อการพกพา จำนวน 433 คน คิดเป็นร้อยละ 82.2 รองลงมาคือเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา จำนวน 416 คน คิดเป็นร้อยละ 78.9 และการใช้งานร่วมกับอุปกรณ์หลากหลายแบบทั้งโทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ จำนวน 399 คน คิดเป็นร้อยละ 75.7

3.7) การประเมินการใชหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่การใชหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ตรงกับความต้องการ/ความสนใจที่จะเพิ่มพูนความรู้ จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 61.1 รองลงมาคือตรงกับรายวิชาที่มีการเรียนการสอน จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 50.9 และตรงกับประเด็นที่ทำวิจัย จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5

3.8) ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ์การใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ประเด็นความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ์การใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เข้าใจว่าการทำสำเนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้เพื่อนหรือบุคคลอื่นเป็นการละเมิดสิทธิ์ จำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมาคือการขายหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้บุคคลอื่นเป็นการละเมิดสิทธิ์ จำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 55.0 และการแปลงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นไฟล์รูปแบบอื่นที่ต่างจากต้นฉบับเป็นการละเมิดสิทธิ์ จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 51.8

ภาพ 5 ความเข้าใจที่เกี่ยวกับสิทธิการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการได้มาของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 51.2 รองลงมาคือไม่ทราบ/ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 และมีความรู้ความเข้าใจจากการเรียนในรายวิชาตามหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยจัดให้ จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 26.9 และมีความรู้ความเข้าใจจากการประชาสัมพันธ์ของห้องสมุด/บรรณารักษ์แนะนำ จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3

4. ระดับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นำเสนอเป็นค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยประมาณค่าระดับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 มีระดับการใช้มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 มีระดับการใช้มาก ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 มีระดับการใช้ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 มีระดับการใช้น้อย และค่าเฉลี่ย 0.00-1.50 มีระดับการใช้น้อยที่สุด รายละเอียดของผลการศึกษาเป็นดังนี้

4.1 แหล่งสารสนเทศที่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามใช้เว็บไซต์บริการสืบค้นสารสนเทศ (Search engine) เช่น Google Yahoo Bing ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$, S.D=1.05) รองลงมาคือ เว็บไซต์ของสำนักพิมพ์/ผู้จัดจำหน่าย เช่น เว็บไซต์ของEBSCOHost, เว็บไซต์ของ ScienceDirect เป็นต้น ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$, S.D=1.17) และห้องสมุดมหาวิทยาลัย/ห้องสมุดกลาง/ห้องสมุดคณะ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$, S.D=1.24) เนื่องจากแหล่งสารสนเทศประเภทห้องสมุดเป็นพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือในแหล่ง

สารสนเทศประเภทห้องสมุด จำนวน 7 เครื่องช่วยค้น ได้แก่ (1) เว็บโอแพ็ค WebOPAC/OPAC ของห้องสมุด (2)ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสหสาขาวิชา (3)เว็บไซต์ของหน่วยงานภายนอกที่ห้องสมุดประชาสัมพันธ์แนะนำ เป็นเว็บไซต์ที่มีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้บริการ(4)ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะสาขาวิชาหรือเฉพาะ สำนักพิมพ์/ผู้จัดทำหน่วย ที่ห้องสมุดจัดไว้ให้บริการ (5)ฐานข้อมูลออนไลน์ที่มีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แทรกอยู่รวม กับทรัพยากรสารสนเทศประเภทอื่น (6) ทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล (Digital Collection) ที่ห้องสมุดจัดทำไว้เป็น คอลเล็กชันเฉพาะ (7)คลังความรู้ของมหาวิทยาลัย (Institute Repository) ที่จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลทุก ประเภทของมหาวิทยาลัยและมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้บริการ ผลเฉพาะส่วนนี้เป็นดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามใช้เครื่องมือสืบค้นในแหล่งสารสนเทศห้องสมุด ได้แก่ ฐานข้อมูลหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์แบบสหสาขาวิชา เช่น ScienceDirect eBook, EBSCO eBook Collection, ebrary, SpringerLink eBooks เป็นต้น ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.43, S.D=1.21) รองลงมาคือฐานข้อมูลออนไลน์ที่มีหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์แทรกอยู่รวมกับทรัพยากรสารสนเทศประเภทอื่น เช่น ScienceDirect, EBSCO, ProQuest, ACM, ABI, Emerald เป็นต้น ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.34, S.D=1.18) และเว็บโอแพ็ค WebOPAC/OPAC ของห้องสมุด ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.29, S.D=1.21)

4.2 ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามใช้ตำรา/หนังสือทั่วไป (Textbooks) ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.56, S.D=1.07) รองลงมาคือตำรา/เอกสารประกอบการสอน/ผลงานทาง วิชาการของอาจารย์ในแต่ละรายวิชา ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.50, S.D=1.20) และหนังสืออ้างอิง เช่น พจนานุกรม สารานุกรม ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =2.97, S.D=1.19)

4.3 เนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เนื้อหาด้าน วิทยาศาสตร์สุขภาพ เช่น แพทย์ การพยาบาล เกษตรศาสตร์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.10, S.D=1.70) รองลงมา คือ เนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น ฟิสิกส์ เคมี วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.04, S.D=1.67) และเนื้อหาด้วมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เช่น กฎหมาย การศึกษา บริหารธุรกิจ ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.04, S.D=1.34)

4.4 ภาษาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ใน ภาษาอังกฤษ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.52, S.D=1.33) และภาษาไทย ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.41, S.D=1.20)

4.5 วิธีการค้นหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามค้นหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดย ค้นหาด้วยตนเองทั้งหมด ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.94, S.D=1.04) รองลงมาคือ ค้นหาด้วยตนเองโดยอาศัยคู่มือที่ ห้องสมุดจัดทำ/เผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ไว้ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =2.98, S.D=1.22) และ ค้นหาด้วยตนเองโดย มีบุคคลอื่นแนะนำ เช่น เพื่อน อาจารย์ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ 2.79, S.D=1.10)

4.6 อุปกรณ์การเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามใช้อุปกรณ์ส่วน บุคคล ประเภทมือถือหรือสมาร์ตโฟน ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.05, S.D=1.13) รองลงมาคืออุปกรณ์ส่วนบุคคล

ประเภทคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะหรือแล็ปท็อป ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, S.D=1.14) และอุปกรณ์ส่วนกลางของมหาวิทยาลัยหรือห้องสมุด ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.41$, S.D=1.38)

โดยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างอุปกรณ์ส่วนกลางของมหาวิทยาลัย/ห้องสมุด กับอุปกรณ์ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามใช้อุปกรณ์ในการเข้าถึงและใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยใช้อุปกรณ์ส่วนบุคคล ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.50$, S.D=1.24) มากกว่าอุปกรณ์ส่วนกลางของมหาวิทยาลัยหรือห้องสมุด ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.83$, S.D=1.29)

4.7 วิธีการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยดาวน์โหลดทั้งเล่มหรือบางส่วนของหนังสือเก็บไว้ในเครื่อง ในระดับมาก ($\bar{X}=3.68$, S.D=1.15) รองลงมาคือ อ่านเนื้อหาผ่านทางหน้าจออย่างเดียว ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.55$, S.D=1.09) และหากมีลิงค์เชื่อมโยง (Link) ไปยังเนื้อหาที่ต้องการจะกดเข้าไปดูเพื่ออ่านต่อ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.32$, S.D=1.17)

4.8 รูปแบบไฟล์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามใช้ไฟล์ pdf ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, S.D=1.02) รองลงมาคือ ไฟล์เอกสารแบบอื่น เช่น doc, txt, tiff ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.23$, S.D=1.20) และไฟล์รูปภาพ jpeg ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.03$, S.D=1.23)

5. ระดับปัญหาการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ผู้ตอบแบบสอบถาม ระบุปัญหาการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยภาพรวมพบว่า โดยภาพรวมพบว่า ปัญหาด้านการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.91$, S.D=1.20) รองลงมาคือปัญหาด้านการจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.85$, S.D=1.25) ปัญหาด้านการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.80$, S.D=1.25) และปัญหาการเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.59$, S.D=1.22) ปัญหาทั้ง 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

a. ปัญหาด้านการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม พบปัญหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สอดคล้องกับรายวิชามีน้อยหรือไม่เพียงพอหรือมีเฉพาะบางสาขาวิชาไม่หลากหลาย ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.08$, S.D=1.05) รองลงมาคือ ไม่มีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สอดคล้องกับรายวิชาให้บริการในห้องสมุด ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.92$, S.D=1.21) และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีให้บริการในห้องสมุดเก่า/ล้าสมัย ไม่มีการปรับปรุงเนื้อหา ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.73$, S.D=1.15)

b. ปัญหาด้านการจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามพบปัญหาไม่ทราบรายชื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แต่ละเล่มที่ห้องสมุดมีให้บริการ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.04$, S.D=1.01) รองลงมาคือ ไม่ทราบรายชื่อของฐานข้อมูลที่มีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้บริการ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.88$, S.D=1.26) และไม่มีข้อมูลทางบรรณานุกรมของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้บริการใน OPAC ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.83$, S.D=1.27)

c. ปัญหาด้านการเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามพบปัญหาไม่ทราบแหล่งที่มีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรือแหล่งที่ให้บริการ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.86$, S.D=1.19) รองลงมาคือ ไม่มีความรู้ในเรื่องการค้นหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.70$, S.D=1.23) และไม่มีประสบการณ์การค้นหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากหลากหลายฐานข้อมูล ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.66$, S.D=1.24)

d. ปัญหาด้านการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามพบปัญหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องการไม่อนุญาตให้ดาวน์โหลดมาเก็บไว้ในเครื่อง ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.01$, S.D=1.23) รองลงมาคือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องการต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมจึงจะเข้าถึง full-text ได้ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.99$, S.D=1.31) และ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องการไม่อนุญาตให้พิมพ์ออกมาเป็นฉบับพิมพ์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.89$, S.D=1.23)

7. ระดับความต้องการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ผู้ตอบแบบสอบถามระบุความต้องการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยภาพรวมพบว่า ความต้องการด้านการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$, S.D=1.03) รองลงมาคือความต้องการด้านการเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$, S.D=1.07) ความต้องการด้านการจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, S.D=1.04) และความต้องการด้านนโยบายและการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$, S.D=1.08) ความต้องการทั้ง 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

a. ความต้องการด้านนโยบายและการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการเรื่อง ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ให้สอดคล้องกับรายวิชาในหลักสูตรและความต้องการของผู้ใช้บริการ ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, S.D=1.03) รองลงมาคือ ควรประกาศให้ผู้ใช้ทราบอย่างชัดเจน กรณีที่ผู้ใช้อาจมีค่าใช้จ่าย เช่น ค่าธรรมเนียม/ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมอื่น ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$, S.D=1.12) และห้องสมุดควรมีนโยบายส่งเสริมการใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้เกิดประโยชน์และคุณค่า ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, S.D=1.02) เท่ากันกับ ควรกำหนดนโยบายการจัดระบบและลงรายการ e-book เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาได้ง่ายและสะดวก ($\bar{X}=3.92$, S.D=1.04)

b. ความต้องการด้านการจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการเรื่องห้องสมุดควรจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นคอลเล็กชันเฉพาะแยกตามสาขาวิชาหรือเฉพาะด้าน ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D=1.02) รองลงมาคือห้องสมุดควรจัดทำ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นคอลเล็กชันเฉพาะแยกตามประเภท เช่น เอกสารประกอบการสอน หนังสืออ้างอิง รายงานการวิจัย ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$, S.D=1.02) และควรจัดทำฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะแยกตามสาขาวิชาหรือเฉพาะด้าน ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$, S.D=1.04)

c. ความต้องการด้านการเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการว่าห้องสมุดควรจัดทำช่องทางการสืบค้นสำหรับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Single search หรือ One

Search ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D=1.05) รองลงมาคือการจัดหาจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตภายในมหาวิทยาลัยอย่างครอบคลุมทั่วถึง ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$, S.D=1.12) และการจัดทำรายชื่อของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แต่ละเล่มในห้องสมุดให้บริการ ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$, S.D=1.06)

d. ด้านการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการว่าห้องสมุดควรมีการประชาสัมพันธ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุมทั่วถึงและตรงกลุ่มเป้าหมายระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D=1.00) รองลงมาคือ ควรมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ e-book ที่หลากหลายช่องทางหรือหลายวิธีการ ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D=1.01) และ ควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับข้อจำกัดเกี่ยวกับสิทธิการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น การดาวน์โหลด การพิมพ์ การดำเนินการที่ละเมิดสิทธิ์ ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$, S.D=1.04)

8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสอบถามผู้วิจัยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการในห้องสมุดควรดำเนินการแก้ไข จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 527 มีผู้แสดงความคิดเห็นทั้งสิ้น 170 คน คิดเป็นร้อยละ 32.3 ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า มีข้อคิดเห็นทั้งสิ้น 189 ข้อคิดเห็น เมื่อจัดกลุ่มข้อคิดเห็นมี 16 กลุ่มข้อคิดเห็น ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามระบุถึงปัญหาการส่งเสริมการใช้และการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้เห็นคุณค่าของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การเข้าใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และพัฒนาเว็บไซต์เพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงที่หลากหลายและทั่วถึง การอบรมไม่ควรทำแบบ paper-based ควรทำเป็นสื่อดิจิทัล จำนวน 62 ข้อคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 32.8 รองลงมาคือการจัดระบบให้ผู้เข้าใช้เข้าถึงได้ง่าย เช่น การจัดทำกลุ่มสาขาวิชาหรือหมวดหมู่เฉพาะสาขาวิชา โดยเฉพาะตำรา เอกสารประกอบการเรียนการสอน จำนวน 17 ข้อคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 9.0 และการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ตรงกับความต้องการ ไม่ทันสมัย ไม่หลากหลาย ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความต้องการ จำนวน 16 ข้อคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 8.5

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการที่สำคัญที่จะทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดเข้าถึงและใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 527 มีผู้แสดงความคิดเห็นทั้งสิ้น 153 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0 ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า มีข้อคิดเห็นทั้งสิ้น 186 ข้อคิดเห็น เมื่อจัดกลุ่มข้อคิดเห็นมี 20 กลุ่มข้อคิดเห็น ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าห้องสมุดควรประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอและปรับปรุงแบบ การประชาสัมพันธ์เชิงรุกหรือประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการกับผู้ใช้บริการแบบออนไลน์ เช่น การปรับปรุงเนื้อหาเว็บไซต์ (Update) ข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้ทราบ หรือประชาสัมพันธ์ผ่านป้าย ประกาศในลิฟต์ บอร์ดแจ้งข่าวจำนวน 65 ข้อคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาคือควรอบรมให้ความรู้ความเข้าใจให้ผู้ใช้บริการเห็นคุณค่าและประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งวิธีการสืบค้น สิทธิใช้งาน การไม่ละเมิดสิทธิ์ มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง จำนวน 28 ข้อคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 15.1 และควรมีการจัดระบบ จัดหมวดหมู่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ง่ายในการค้นหา จำนวน 15 ข้อคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 8.1

อภิปรายผล

1. การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการส่วนใหญ่พบว่าปัจจุบันสัดส่วนการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีมากกว่าหนังสือฉบับพิมพ์ และมากกว่าผู้ใช้ที่เลือกทั้ง 2 รูปแบบ (eBooks=34.7%, ใช้ทั้ง2รูปแบบ=33.0%, Printed=32.3%) มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีแนวโน้มการใช้ที่มากขึ้น (Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou, 201; Vasileiou, Rowley, & Hartley, 2012 ;Rojeski, 2012 Wu, & Chen, 2011) โดยผู้ใช้ส่วนใหญ่เพื่อการเรียนการสอน แต่เมื่อผู้ใช้ได้ประเมินการใช้กลับพบว่ารายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นยังสอดคล้องกับการเรียนการสอนน้อย ไม่เพียงพอหรือมีเฉพาะบางสาขาวิชาไม่ครอบคลุมหลากหลาย หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีส่วนใหญ่นั้นเป็นหนังสือทั่วไปใช้งานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองตรงกับความต้องการ/ความสนใจที่จะเพิ่มพูนความรู้ (ร้อยละ 61.1) มากกว่าจะตอบสนองต่อการเรียนการสอน (ร้อยละ 50.9) ซึ่งเป็นพันธกิจสำคัญของมหาวิทยาลัย การเป็นเช่นนี้อาจเกิดขึ้นเพราะผู้ใช้บริการไม่ทราบว่ารายชื่อหรือแหล่งของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สอดคล้องกับความต้องการ หรืออาจไม่ทราบเทคนิควิธีการเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรืออาจเกิดจากการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังไม่สอดคล้องครอบคลุมกับสาขาวิชา/หลักสูตรที่เปิดการเรียนการสอน ดังนั้น ห้องสมุดควรพิจารณาแนวทางการจัดการที่จะทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ รวมทั้งการวางแผนการประชาสัมพันธ์และจัดอบรมให้แก่ผู้ใช้หลากหลายรูปแบบ

2. ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้บริการเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ์ ทั้งในประเด็นสิทธิ์การใช้งาน ลิขสิทธิ์ สิทธิทางดิจิทัล ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิ์การใช้ในประเด็นเรื่องการทำสำเนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นการละเมิดสิทธิ์มากที่สุด (ร้อยละ 56.5) แต่ในขณะเดียวกันก็มีผู้ใช้บริการที่ระบุว่าจะไม่ทราบเรื่องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ์การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เลย (ร้อยละ 21.6) โดยผู้ใช้ส่วนใหญ่ที่ทราบ/รู้จักเรื่องการละเมิดสิทธิ์นั้นมาจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (ร้อยละ 51.2) ผลการวิจัยเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้ใช้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยซึ่งใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากการจัดหาของห้องสมุดยังไม่ได้รับการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนและถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยในส่วนของ การให้บริการพบว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งจะแทรกเรื่องการละเมิดสิทธิ์ไว้ในกรอบและทำประกาศแจ้งเตือนในเว็บไซต์ห้องสมุดเท่านั้น ดังนั้น ห้องสมุดควรพิจารณาจัดทำหลักสูตรอบรมที่เน้น/ให้ความสำคัญกับสิทธิ์การใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิ์การใช้งานในช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อให้ห้องสมุดสามารถจัดการเพื่อให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงและใช้ประโยชน์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างคุ้มค่าได้ประโยชน์ ห้องสมุดจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการและการจัดการที่มุ่งเน้นตามความต้องการของผู้ใช้บริการและสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยซึ่งมีสภาพการณ์และบริบทที่แตกต่างกัน มีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1) การให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ควรจัดอบรมการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แยกออกมาจากฐานข้อมูลออนไลน์เนื่องจากคุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และแพลตฟอร์มที่หลากหลาย เนื้อหาของหลักสูตรควรครอบคลุมทั้งชื่อฐานข้อมูล/คอลเล็กชัน/แหล่งที่มีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เทคนิคและวิธีการใช้งาน สิทธิการใช้งาน/ข้อละเมิดทางสิทธิ อาจจัดบริการทั้งเชิงรับสำหรับผู้สนใจทั่วไปหรือชั้นเรียนที่ต้องการให้ห้องสมุดอบรมเฉพาะด้านและการอบรมเชิงรุกไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ห้องสมุดตั้งเป้าไว้ และการให้บริการควรมีการประเมินการใช้งานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

2) การตลาดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ควรเน้นที่การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในหลากหลายช่องทางและมีความทันสมัยเพื่อกระตุ้นให้มีการใช้บริการทั้งในด้านสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อาจเป็นสื่อออนไลน์เป็นสำคัญ หากเป็นสื่อเผยแพร่พื้นฐาน เช่น ป้ายประกาศ แผ่นพับ ควรออกแบบให้มีความที่น่าสนใจ ห้องสมุดจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีส่วนร่วม หรืออาจเริ่มต้นที่การขอความร่วมมือไปยังอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่มีรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดในการนำรายชื่อบรรจุไว้ในแผนการเรียนการสอน และห้องสมุดดำเนินการเผยแพร่ไปยังผู้เรียนให้เกิดการใช้งานรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เอกสารอ้างอิง

- Bratanek, L. A. (2013). *Case study of E-book use in an academic library: A communication perspective*. (Master's thesis). University of Ottawa, Canada.
- Carroll, A.J., Corlett-Rivera, K., Hackman, T., & Zou, J. (2016). E-book perceptions and use in STEM and non-STEM disciplines: A comparative follow-up study. *Library and the Academy*, 16(1). 131-163.
- Cassidy, E. D., Martinez, M., & Shen, L. (2012). Not in love, or not in the know? Graduate student and faculty use (and non-use) of E-Books. *The Journal of Academic Librarianship*, 38(6), 326-332.
- Cheek, F.M. & Hartel, L.J. (2012). The electronic book – beginnings to the present. In Kaplan, R. (Ed.), *Building and managing e-book collections: A how-to-do-it manual for librarians* (pp.3-12). Chicago, IL: Neal-Schuman.
- Choorueangsuk, J. (2009). การใช้และความต้องการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษาหอสมุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ [Usage and need of electronic books: A case study of Health Science Library Prince of Songkla University]. Songkha: Prince of Songkla University. [in Thai].
- Conyers, A., Lambert, J., Wong, L., Jones, H., Bamkin, M. & Dalton, P. (2017). E-book usage: Counting the challenges and opportunities. *Insights*, 3(2), 23-30.

- Dhamuangsr, S. (2007). การใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [The use of electronic information resources of graduate students of Maha Sarakham University]. (Master Thesis). Khon Kaen University, Thailand. [in Thai].
- Kahn, M. & Underwood, P.G. (2013). Issues related to the adoption of e- books in academic libraries: A literature review. *South African Journal of Library and Information Science*, 79(2), 10-17.
- Kaplan, R. (Ed.). (2012). *Building and managing e-book collections: A how-to-do-it manual for librarians*. Chicago: Neal-Schuman.
- Kumbhar, R. (2018). Trends in E-book research. *DESIDOC Journal of Library and Information Technology*, 38(3), 162-169.
- Library Journal. (2016). *EBook usage in U.S. academic libraries 2016*. New York: Author.
- Mincic-Obradovic. K. (2011). *E-books in academic libraries*. Oxford: Chandos Publishing.
- Moisil, I., & Horava, T. (2015). Students and the e-book dilemma: A case study. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML)*, 4(4), 955-963.
- Moore, K.B. (2015). Are we there yet? Moving to an e-only collection development policy for books. *The Serials Librarians*, 68(1-4), 127-136.
- Oliveira, S. M. (2012). E- textbook usage by students at Andrews University: A study of attitudes, perspectives and behaviors. *Library Management*, 33(8/9), 536-560.
- Pugathorn, D. (2013). รายงานการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้และพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ [Information usage and behavior factors to electronic resources of undergraduate student of Rajamangala University of Technology Bangkok: Research paper]. Bangkok: Rajamangala University of Technology Bangkok. [in Thai].
- Rojeski, M. (2012). User perceptions of ebooks versus print books for class reserves in an academic library. *Reference Services Review*, 40 (2), 228 – 241.
- Romero-Otero, I-S., Iglesias-Fernandez, E. & Gimenez-Toledo, E. (2013, December). Use, acceptance and expectations for the ebook in a research library. *BiD: Textos Universitaris de Biblioteconomia I Documentacio*, (31). Retrieved from <http://bid.ub.edu/en/31/romero3.htm>
- University of California Libraries. (2011). *UC Libraries academic e-Book usage survey*. California: Author.
- Vasileiou, M. & Rowley, J. (2008). Progressing the definition of “e-book”. *Library Hi Tech*, 26(3), 355-368.
- Vasileiou, M., Rowley, J., & Hartley, R. (2012). The e-book management framework: The managing of e-books in academic libraries and its challenges. *Library and Information Science Research*, 34(4), 282-291.

- Wilson, T.D. (2014). The e-book phenomenon: A disruptive technology. *Information Research*, 19(2), 1-14.
- Wu, M. , & Chen, S. (2011). Graduate students' usage and attitudes towards e-books: experience from Taiwan. *Program: Electronic Library and Information Systems*, 45(3), 294-307.